

La tempesta més traïdora

NOTES DEL ULTIM TEMPORAL

ELS VEHINS DE CA'N TUNIS SALVANT UNA DE LES BARQUES NAUFRAGADES. — BARQUES DESTROSSADES ENTRE'L ROCÀM DEL MORROT. — UN DELS NEGATS A LA SOLITARIA PLATJA DE CA'N TUNIS. — LA BOYA DE LA ENTRADA DEL PORT ARRATSTRADA PER LES ATGUES FINS A LA PLATJA. — UNA BARCA VINGUDA A TRAVÉS A LA PLATJA DE CA'N TUNIS. — (Ballell f.)

Imatges dels efectes del temporal a la zona de Can Tunis de Barcelona, que apareixen a *La Il·lustració Catalana* del dia 5 de febrer, cinc dies després de la primera onada.

El 31 de gener del 1911 un temporal d'una força extraordinària va arrasar diverses localitats costaneres dels Països Catalans. La tempesta va matar prop de 140 persones, la majoria pescadors. Algunes poblacions catalanes reviuenc aquella catàstrofe i el moviment solidari que es va suscitar per a ajudar les famílies que quedaven desemparades.

Aquella matinada, els pescadors de la costa catalana s'havien llevat, com cada dia, per a sortir a la mar. Alguns havien advertit que no feia gaire bon temps, però a ningú no li va passar pel cap de canviar de plans. Hi estaven acostumats, a conviure amb una certa mala mar, en aquella època de l'any. Tanmateix, en poques hores la traïció els va sorprendre. A mig matí, un fort temporal va irrompre a Blanes, s'escampà ràpidament cap al Maresme i arribà a baixar fins a Alacant, arrossegat per un vent endimoniat de Llevant. Desenes de pescadors de cada poble havien estat sorpresos mentre pescaven. Alguns es van poder salvar; alguns altres, es van estibar amb la barca o van ser engolits per la mar. El 31 de gener del 1911, el temporal de la Candelera o de l'any de les desgràcies —com el van batejar aleshores— va causa la mort de 140 pescadors i mariners de diversos municipis dels Països Catalans: 90 a Catalunya i 50 al País Valencià.

Cadàvers a la platja. El Maresme va ser una de les comarques més afectades, amb 34 morts i 13 embarcacions destruïdes. Bona part de les embarcacions provinents de les poblacions de la comarca van ser arrossegades cap a Barcelona, on van provar de cercar refugi. Però les obres de prolongació del dic de l'est feien impossible d'entrar a port amb vent del nord i de l'est. Entre l'extrem de l'espigó i les platges de ponent es creava una maregassa encruada que empenyia les barques cap al delta del Llobregat. El temporal va durar tota la nit, fins l'endemà. Malgrat els esforços del bot de la Societat Espanyola de Salvament de Naufrags i dels remolcadors del port de Barcelona, que van sortir en auxili dels pescadors i en van salvar molts, no es va poder evitar el desastre, i moltes barques van acabar fetes miques al peu de Montjuïc. Els dies posteriors al temporal, la platja de Can Tunis va esdevenir una funesta escampada de cadàvers i de restes de les embarcacions.

En aquella època, la flota pesquera catalana empenyia tímidament el procés de motorització. Es podien veure les primeres barques amb màquina de vapor, però la majoria encara anaven amb vela —vela llatina—, i això les deixava

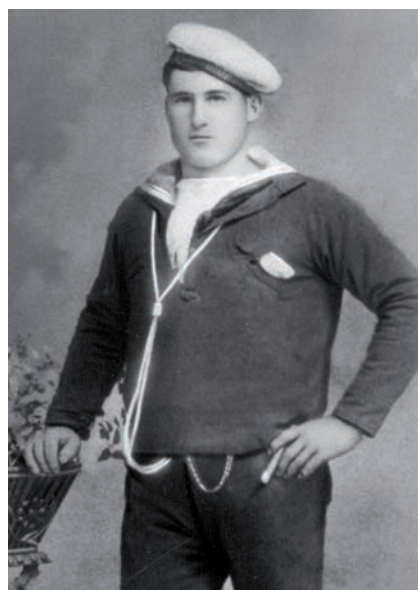
Una postal de la platja de Badalona el 1911 i, a sota, un retrat del pescador Esteve Rom Piqué. Es va morir en una de les barques que es van perdre a Cambrils. Tenia quaranta anys i era casat. En aquesta localitat del Baix Camp hi van perdre la vida quinze veïns, entre els quals quatre infants.

pràcticament indefenses davant un temporal tan fort i sobtat com aquell.

Les cròniques periodístiques donaven fe de la magnitud de la tragèdia. *La Vanguardia*, per exemple, descriu un espectacle desolador: “A la platja de Casa Antúnez [Can Tunis], flotant sobre les encrespades onades, es veien pals, timons, remes i més restes de les embarcacions naufragades. Famílies de pescadors arribades de Mataró, Vilassar i més poblacions de la costa recorrien angoixades les platges, preguntant a tothom qui trobaven al pas si sabien res d’algun dels seus desapareguts.” L’endemà, el mateix diari informava, amb fotografies molt explícites, de les víctimes del temporal: “Les onades van anar retornant a la platja restes d’embarcacions, i els agents de l’autoritat van continuar vigilant la costa per si la mar hi abocava el cadàver de cap naufrag.”

Onada solidària dels veïns. En saber-se la desgràcia, els veïns de les víctimes es van organitzar ràpidament per a donar suport a les famílies dels pescadors morts. “La població

va quedar tan afligida que va endegar diverses campanyes per a recaptar diners a fi d’ajudar les famílies afectades. A Badalona –però també a més poblacions de tota la costa– els voluntaris van organitzar activitats com ara partits de futbol, tómboles, balls i subscripcions per a fer caixa. Fou una onada solidària molt important.

ARXIU MUNICIPAL DE CAMBRILS (CEDIDA PER AURORA ROM PUJALS). NÚM. REG. 95850201

La difusió de la tragèdia que van fer els mitjans de comunicació amb les primeres imatges gràfiques dels fotoperiodistes que aleshores emergien, va colpir tots els veïns, que en general no sabien ni llegir ni escriure, però les fotografies dels cadàvers parlaven per si mateixes”, explica la historiadora Montserrat Rector.

Rector, besnéta d’un dels onze naufragats que van perdre la vida a Badalona, ha participat en l’organització de l’exposició itinerant “1911. Sobreviure a la tempesta”, que en aquesta ciutat ha anat a càrrec de l’Escola del Mar. L’exposició, que ofereix una part específica de la tragèdia a Badalona, on van perdre la vida onze pescadors, prové de la mostra produïda pel Museu d’Història de Cambrils i l’arxiu històric de la ciutat. Es podrà visitar a la sala d’exposicions de l’Escola del Mar fins el 15 de juny.

A més de Cambrils, que ha estat la ciutat pionera a organitzar actes commemoratius del centenari d’aquella tragèdia, Caldes d’Estrac, Sant Pol de Mar i Vilassar de Mar, entre més, també han programat diverses activitats. Vilassar va ser una de les poblacions

ACTUALIDADES

CRONICA GRÁFICA DE LA SEMANA

EFEKTOS DEL TEMPORAL EN BARCELONA

Estado en que quedó el edificio anejo a la iglesia de la barriada de Pekin, destruido por las olas. Fot. Ballcell

5678

ARXIU MUNICIPAL DE CAMBRILS. PORTADA DE LA REVISTA "ACTUALIDADES"

Aquesta portada de la revista *Actualidades* il·lustra l'estat en què va quedar l'església del barri de Pequín de Barcelona de resultes del temporal.

on el temporal va fer més mal. Se sap que, des de l'Uruguai estant, la colònia de vilassarencs organitzà una comissió que recaptà recursos econòmics per tal d'ajudar les famílies dels morts. A Vilassar de Mar també es recaptaren nombrosos donatius a través d'una campanya encapçalada per l'ajuntament i la parròquia.

Cal tenir en compte que en aquella època no hi havia sistema de protecció social, de manera que les vídues i els orfes no tenien cap recurs tret de la

caritat de les parròquies i les confraries de pescadors. Per aquest motiu, la solidaritat dels veïns va ser la seva veritable salvació.

A la costa valenciana el temporal que havia arrencat a Blanes va endur-se una cinquantena de pescadors. El cas més tràgic es va viure al port de Sagunt, on van encallar sis vapors. L'Abanto, vaixell de vapor de provinença basca, de 3.500 tones de càrrega, va perdre catorze tripulants, inclòs el capità, d'una dotació de divuit homes.

L'aigua hi havia entrat fins a la sala de calderes i n'havia apagat els forns. El motor s'havia aturat i ja no hi havia cap més camí que el naufragi. També a Peníscola hi va haver barques lluitant contra un temporal que no va cessar fins el 3 de febrer, segons les cròniques publicades a la premsa.

Però no tots els mariners van tenir tan mala sort. Alguns, miraculosament, van poder salvar-se. En una crònica del *Diario de Gerona* del 2 de febrer, es pot llegir aquesta nota: "S'han presentat a la comandància de Marina de Barcelona els tripulants de la barca San Juan de Vinaròs i el patró del Santa Teresa, ambdues perdudes a les costes de Garraf i a la platja de Can Tunis; totes dues embarcacions s'han salvat miraculosament." També el port de Barcelona va esdevenir un santuari per a moltes embarcacions que van aconseguir controlar la deriva, i que van restar uns quants dies ancorats en aquest port fins a ser salvats.

Millora d'infraestructures. La tragèdia va servir per a implantar mesures de prevenció de futures desgràcies i per a millorar la seguretat en les feines de la mar. A tall d'exemple, l'Ajuntament d'Arenys de Mar, amb el suport dels consistoris de les poblacions veïnes, va sol·licitar de construir un port de refugi, perquè entre Barcelona i Sant Feliu de Guíxols no hi havia cap zona per al refugi d'embarcacions. La construcció del port d'Arenys va començar el 1924 i se'n van parilitzar les obres al cap de deu anys. Es van reprendre després de la guerra civil, entre el 1947 i el 1949, i no van quedar enllestides definitivament fins el 1956.

Alfred Ayza Roca explica al llibre *El món mariner de Peníscola* (Universitat de València, 1981) que el temporal del 1911, que va causar 25 morts en aquesta localitat, va servir també per a accelerar el projecte de construcció del port actual, que va trigar molts anys a acabar-se a causa de la guerra civil.

Diverses generacions de pescadors i gent de mar van quedar marcades per aquell fet extraordinari que, ara fa justament cent anys, va assolir la costa catalana i valenciana sense pietat. A traïció.

Gemma Aguilera